

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Бондарець Марії Анатоліївни на тему:
«Проблема «морально дефективного дитинства»
у педагогічній думці 20-30-х. рр. XX століття»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі
спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки/Науки про освіту

Актуальність дисертаційної роботи. На початку XXI століття відбулися значні зміни в економічному, соціальному, культурно-освітньому житті української держави, що призвело до збільшення чисельності «важких» дітей, вихованців з відхиленнями в розвитку, до зростання безпритульності й злочинності серед дітей і підлітків. Криза моралі в сучасному суспільстві мотивує до здійснення історичної ретроспективи: насамперед, до аналізу автентичних першоджерел, зокрема педагогічних часописів. Варто відзначити, що педагогічні часописи є одним з головних джерел інформації про досягнення науки та «фундаментальним архівним сховищем перевірених та визнаних наукових результатів, й інструментом, за допомогою якого вчені створюють свою професійну репутацію».

У зв'язку з цим особливого значення набуває потреба комплексного й системного дослідження поглядів педагогів, психологів, педологів досліджуваного періоду на проблему «морально дефективного дитинства». Отже, дисертаційне дослідження Бондарець Марії Анатоліївни на тему: «Проблема «морально дефективного дитинства» у педагогічній думці 20-30-х. рр. XX століття» – є надзвичайно актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою частиною комплексного дослідження кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету «Теоретичні та методичні засади різновекторності інноватики у вихованні: досвід, реалії, перспективи» (державний реєстраційний номер 0115U000268).

Тема дослідження затверджена вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 12 від 26 жовтня 2017 р.), узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 6 від 28 листопада 2017 р.).

Наукова новизна роботи. Істотними результатами, що представлені в дисертаційній роботі М. А. Бондарець, є те, що нею вперше: цілісно схарактеризовано українську освітню політику стосовно «морально дефективного дитинства» (1920–1936 рр.); розкрито феномен «морально дефективного дитинства» з урахуванням суспільно-політичних і культурно-освітніх умов досліджуваного періоду; комплексно й системно досліджено погляди педагогів, психологів, педологів досліджуваного періоду на проблему «морально дефективного дитинства»; розкрито специфіку відображення проблеми виховання «морально дефективного дитинства» у публікаціях часописів досліджуваного періоду: відповідно до проблемно-хронологічного виміру проаналізовано 21 часопис, й 134 статті з проблеми «морально дефективного дитинства».

У роботі уточнено історіографію, зміст базових понять ««морально дефективне дитинство», «педагогічна думка 20–30-х років ХХ ст.» та похідних від них.

Вагомим надбанням дисертантки є введення до наукового обігу маловідомих джерел, невідомих публікацій у тогочасних педагогічних часописах стосовно проблеми «морально дефективного дитинства» педагогів і педологів (М. Тарасевича, І. Левінсона, А. Владимирського, І. Соколянського, А. Готалов-Готліба, О. Залужного, Є. Каткова, Є. Шевальова, Є. Шевальнової, С. Лозинського, В. Протопопова, Е. Мухіної, М. Соловйової, Е. Палей й ін.).

Практичне значення отриманих результатів.

Фактичний матеріал, що стосується особливостей визначення сутності проблеми «морально дефективного дитинства» як соціокультурного й педагогічного феномену, особливостей дослідження проблеми «морально дефективного дитинства» в педагогічній думці 20-30-х роках ХХ століття

можуть служити у використанні в оновленні змісту навчальних курсів «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка», «Соціальна робота», «Корекційна педагогіка», які викладаються під час підготовки бакалаврів, магістрів, докторів філософії педагогічних спеціальностей, соціальних працівників й ін.

Матеріали дослідження можуть бути використані у системі післядипломної освіти педагогічних працівників; у підготовці підручників, навчальних і методичних посібників, у розробці елективних курсів, програм самостійної роботи здобувачів вищої освіти; при написанні кваліфікаційних робіт; у діяльності наукових гуртків.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Вивчення представленої на рецензування дисертації М. А. Бондарець дозволяє стверджувати, що мета, задання і предмет дослідження є логічно узгодженими та коректно сформульованими. Використанні дисертанткою методи дослідження забезпечили підґрунтя для вирішення поставлених завдань і, відповідно, досягнення визначеної мети. Представлена джерельна база є достатньою для забезпечення вірогідності та обґрунтованості результатів дослідження. Окресленні географічні та хронологічні межі дослідження дійсно є визначальними для розвитку предмета дослідження. У науковій новизні чітко прописаний особистий внесок автора в розвиток педагогічної науки.

Характеристика основних положень роботи. Дисертаційну роботу викладено на 261 сторінках тексту, із яких 194 – основного тексту, вона складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (390 джерел, з яких 10 – іноземні та 14 архівів) і додатків. Робота ілюстрована 4 таблицями та 2 рисунками. Стиль викладу матеріалів, наукових положень, висновків доступний для сприйняття. Поняттєво-категоріальний апарат дисертації збалансований.

Дисертація має чітку, логічну структуру, яка переконливо відображає логіку дослідницького задуму. У роботі виважено визначено мету й завдання,

реалізацію яких повно відображено у висновках. Список використаних джерел оформлено відповідно до нормативних вимог.

Зміст, обсяг і завершеність дисертації свідчать про належне дотримання здобувачкою вимог до наукової роботи та її професійну наукову зрілість.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором. Результати дослідження представлено в 12 працях авторки, з яких 4 відображують основний зміст дисертації, 7 публікацій апробаційного характеру, 1 – додаткових.

На основі аналізу змісту цих публікацій можна констатувати, що наукові положення, висновки і рекомендації, які було одержано в результаті проведеної роботи та у друкованих працях здобувачкою викладено достатньо повно. Матеріали дисертаційної роботи пройшли необхідну апробацію на науково-практичних конференціях різного рівня: міжнародних, всеукраїнських, регіональних (21 конференцій) та на засіданнях кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету (2018–2021 рр.).

Таким чином, в опублікованих роботах достатньо повно викладені питання, що аналізувалися в дисертації. Дисертація написана грамотно, лаконічно, науково.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації.

Водночас, характеризуючи в цілому позитивно наукові здобутки дослідження, можна висловити і певні зауваження, побажання, пропозиції, а саме:

1. На нашу думку, здійснене дослідження уможливило розширення уявлення сучасної педагогічної науки про відображення проблеми «морально дефективного дитинства» у педагогічній думці 20-30-х. рр. XX століття. Однак можливість екстраполяції отриманих результатів у сучасну педагогіку й систему виховання у роботі не окреслена, що, вважаємо, збіднює практичне значення дослідження.

3. З огляду на те, що кількість «важких» дітей, на жаль, збільшується, актуалізація праць досліджуваного періоду зростає, доцільним, на нашу думку, було б представити тексти публікацій українських вчених 20-30-х рр. XX ст. щодо «морально дефективного дитинства» у вигляді хрестоматії, електронного ресурсу і т. п., позаяк доступ до них широкого загалу на разі неможливий.

Проте висловлені зауваження мають переважно дискусійний характер і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів представленої дисертаційної роботи.

Висновок. Дисертаційне дослідження Бондарець Марії Анатоліївни «Проблема «морально дефективного дитинства» у педагогічній думці 20-30-х. рр. XX століття» відповідає вимогам пп. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінетом Міністрів України від 12.01.2022 № 44), які ставляться до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а також наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 (із змінами) щодо оформлення дисертаційних робіт. Її авторка – Бондарець Марія Анатоліївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного
гуманітарного університету

Л. М. Баліка

